

КЫРГЫЗСТАНДА МОБИЛДИК БАНКИНГДИ ӨНҮКТҮРҮҮНҮН НЕГИЗГИ КӨЙГӨЙЛӨРҮ ЖАНА КЕЛЕЧЕГИ

ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И БУДУЩЕЕ РАЗВИТИЯ МОБИЛЬНОГО БАНКИНГА В КЫРГЫЗСТАНЕ

MAIN PROBLEMS AND FUTURE OF MOBILE BANKING DEVELOPMENT IN KYRGYZSTAN

Аннотация: В статье проводится анализ мобильного банкинга в деятельности банковских и зарубежных учреждений, а также показаны основные тенденции развития мобильного банкинга, как части дистанционного банковского обслуживания в современных условиях, рассмотрены риски банковских организаций, использующих в своей деятельности систему мобильного банкинга. Разработаны рекомендации по совершенствованию и эффективному использованию системы мобильного банкинга в деятельности банковских учреждений с учетом последних рыночных тенденций и выявленного отношения населения к данным технологиям. Результаты исследования могут быть использованы специалистами, занимающихся разработкой и внедрением инновационных систем банковского обслуживания.

Аннотация: Макалада банктык жана чет өлкөлүк мекемелердин ишмердүүлүгүндөгү мобилдик бандинг талдоого алынган, ошондой эле заманбап шарттарда аралыктан банктык кызмат көрсөтүүлөрдүн бир бөлүгү катары мобилдик бандингди өнүктүрүүнүн негизги тенденциялары көрсөтүлүп, мобилдик бандинг системасын колдонгон банк уюмдарынын тобокелдиктери каралат. алардын ишаракетинде. Рыноктун акыркы тенденцияларын жана калктын бул технологияларга карата аныкталган мамилесин эске алуу менен банк мекемелеринин ишинде мобилдик бандинг системасын өркүндөтүү жана натыйжалуу пайдалануу боюнча сунуштар иштелип чыккан. Изилдөөнүн натыйжалары банктык тейлөөнүн инновациялык системаларын иштеп чыгуу жана ишке киргизүү менен алектенген адистер тарабынан колдонулушу мүмкүн.

Annotation: The article analyzes mobile banking in the activities of banking and foreign institutions, and also shows the main trends in the development of mobile banking, as part of remote banking services in modern conditions, and examines the risks of banking organizations that use the mobile banking system in their activities. Recommendations have been developed for the improvement and effective use of the mobile banking system in the activities of banking institutions, taking into account the latest market trends and the identified attitude of the population towards these technologies. The results of the study can be used by specialists involved in the development and implementation of innovative banking service systems.

Ключевые слова: мобильный банкинг, интернет- банкинг, дистанционное банковское обслуживание, цифровой банкинг, электронные банковские услуги, мобильный телефон, мобильное приложение, цифровая экономика, удаленные каналы обслуживания.

Негизги сөздөр: мобилдик бандинг, интернет-бандинг, аралыктан бандинг, санариптик бандинг, электрондук бандинг кызматтары, уюлдук телефон, мобилдик тиркеме, санарип экономика, аралыктан тейлөө каналдары.

Key words: mobile banking, Internet banking, remote banking, digital banking, electronic banking services, mobile phone, mobile application, digital economy, remote service channels.

Банк тармагы өзүнүн салттуу иш чөйрөлөрүнүн чегинен чыга баштады. Мобилдик бандинг кардарларга ыңгайлуу, тез жана коопсуз чөйрөдө финансылык тапшырмаларды аткарууга мүмкүндүк берет. Мобилдик бандинг технологияларын өнүктүрүүгө башка фундаменталдуу тоскоолдуктар болуп төмөнкүлөр саналат: мамлекеттин колдоосунун жана жөнгө салуучу ролунун жоктугу, алсыз мыйзамдык база.

Кыргызстанда банктык технологияларды ишке ашырууда жана колдонууда кредиттик мекемелердин ишин жөнгө салуучу мыйзамдар ачык эле жетишсиз. Мындан тышкары, иштеп жаткан көптөгөн мыйзамдарды жакшыртуу керек.

Азыркы учурда электрондук банктык технологияларды колдонууда маалыматтык коопсуздук

системасы начар өнүккөн, ошондуктан кредиттик мекемелер өз кардарларын алдамчылардан коргоонун бир кыйла өркүндөтүлгөн механизмдерин иштеп чыгууга жана ишке киргизүүгө муктаж.

Кыргызстан башка көптөгөн өлкөлөр сыяктуу эле банк секторун активдүү өнүктүрүүдө жана инновациялык технологияларды киргизүүдө. Интернет-банкинг жана мобилдик төлөмдөрдү өнүктүрүүгө өзгөчө көңүл бурулууда. Бул инструменттер калктын жана ишкерлердин арасында барган сайын популярдуу болуп, финансылык операцияларда ыңгайлуулукту жана жеткиликтүүлүктү сунуштоодо.

Кыргызстанда интернет-банкинг жана мобилдик төлөмдөрдүн өсүшүнүн негизги себептеринин бири – смартфондордун кеңири колдонулушу жана интернетке кирүү. Бүгүнкү күндө өлкөнүн дээрлик ар бир жашоочусу уюлдук телефонго ээ жана смартфон тиркемелери же веб-сайттар аркылуу банктык кызматтардан пайдалана алат. Банктар интернет-банкинг жана мобилдик төлөмдөр үчүн өздөрүнүн тиркемелерин жана платформаларын активдүү иштеп чыгууда, алар кардарларга эсептер ортосунда которуулар, эсептерди төлөө, товарларды жана кызматтарды сатып алуу, ошондой эле эл аралык которуулар сыяктуу ар кандай транзакцияларды жүргүзүүгө мүмкүндүк берет.

Бул жеке адамдар үчүн да, каржысын башкара алган жана дүйнөнүн каалаган жеринен онлайн төлөмдөрдү жүргүзө алган бизнес кардарлар үчүн да пайдалуу. Кыргызстандагы банктык инновациялар өлкөнүн каржы системасын чындоого, кардарларды тейлөө деңгээлин жогорулатууга жана бүтүндөй экономиканы өнүктүрүүгө өбөлгө түзөт. Интернет-банкинг жана мобилдик төлөмдөр финансылык операцияларды жүргүзүү убактысын кыскартууга, тейлөөгө кеткен чыгымдарды кыскартууга жана коопсуздугтун жогорку деңгээлин камсыз кылууга мүмкүндүк берет.

Кыргызстандын банкирлери жана кардарлары каржы секторуна жаңы технологияларды киргизүүнү оң баалашат, анткени бул алардын жашоосун бир топ жеңилдетет жана жакшыртат. Акыркы жылдары интернет-банкинг Кыргызстандын банк кардарларынын арасында популярдуу болуп баратат. Технологиянын өнүгүшүнүн жана жогорку ылдамдыктагы интернеттин болушунун аркасында барган сайын көп адамдар убакытты үнөмдөө жана убакыт жана жер чектөөлөрүн алып салуу менен онлайн каржылык операцияларды жүргүзүүнү артык көрүшөт.

Бул көйгөйдүн болушунда мобилдик банкингди колдонууну жөнгө салуучу бирдиктүү укуктук актынын жоктугу маанилүү роль ойнойт. Алыскы банкингдин кеңири жайылышына жана ага банктар менен кардарлардын кызыгуусунун өсүшүнө карабастан, жөнгө салуудагы боштуктар жана расмий аныктамалардын жоктугу олуттуу кемчилик бойдон калууда.

Ошентип, учурда бардык жерде интернет-банкингдин коопсуздугун камсыз кылуунун негизги маселелерин жөнгө салуу сунуштоо мүнөзүндөгү айрым актыларда гана чагылдырылган кырдаал түзүлдү, бул технологияларды кеңири практикалык колдонуунун контекстинде алгылыксыз болуп көрүнөт. Баарынан мурда, жалпысынан дистанциялык кызматтарды көрсөтүүнүн негизги принциптерин жана анын ичинде мобилдик банкингди жана аларды камсыз кылуунун өзгөчөлүктөрүн “Банктар жана банк иши жөнүндө” мыйзамга бириктирүү зарыл экендиги көрүнүп турат.

Тиешелүү органдар мобилдик төлөмдөр ийгиликтүү иштей турган инфраструктураны камсыз кылуусу зарыл, атап айтканда:

- тобокелдиктери төмөн акча которуу кызматтарын жөнгө салуучу мыйзамдар;
- банктык эмес уюмдарга операцияларды жүргүзүүгө уруксат берүү;
- системанын деңгээлинде керектөөчүнүн интерфейсине таасирин тийгизбеген мыйзамдарды түзүү.

Банктардын негизги атаандаштары башка банктар эмес. Азыр алар ар кандай технологиялык компаниялар, социалдык тармактар, онлайн чекене соодагерлер, рестораторлор ж.б.у.с. – алардын баары өздөрүнүн финансылык кызматтарын иштеп чыгышат. Банк системасынын ичинде да виртуалдык банктар сыяктуу көптөгөн атаандаштар пайда болууда. Көрсө, банктардын ортомчу ролу төмөндөп, алардын ордун борборлоштурулган каржылык башкаруу системалары ээлейт. Финтек компаниялары банк рыногуна кирүүгө аракет кылгандай эле, банктар башка уюмдар менен кызматташуу жана экосистемаларды түзүү аркылуу салттуу кызматтарды көрсөтүүнүн жана кардарларга ар кандай жаңы чечимдерди сунуш кылуунун чегинен чыгып жатышат.

Кээ бир банктар тиркемелерди иштеп чыгууда - кардарларды, өнөктөштөрдү жана жеткирүүчүлөрдү бириктирген сайттар, аларга банктын жардамы менен каалаган бүтүмдөрдү жасоого мүмкүндүк берет. Көбүрөөк көлөмү, ал банкка киреше алып келе турган көптөгөн транзакцияларды жасай турган кардарларды ошончолук көп тартат. Apple, Google, Facebook, Vk.com, Amazon, Alibaba, Yandex жана башкалар сыяктуу технологиялык компаниялар банк секторуна көбүрөөк таасирин тийгизүүдө. Алар чоң каржы ресурстарына ээ жана кардарлардын маалыматтарын камтыган маалыматтарга кирүү мүмкүнчүлүгүн көзөмөлдөйт. Бирок, банктар үчүн эң чоң мүмкүнчүлүктөр жана ошол эле учурда эң чоң кыйынчылыктар криптовалютадан келип чыгат.

Кыргызстанда эң ийгиликтүү санариптик банктар көптөн бери бар жана өнүккөн. Технологиянын

өнүгүшү жасалма интеллект тобокелдиктерди, кеңеш берүү жана ар кандай операцияларды башкаруу менен күрөшүүгө адамга караганда жакшыраак жана натыйжалуураак болушуна алып келет. Ошентип, учурда банктар башка банк мекемелери менен болгон конкуренцияга туруштук берүү үчүн, ошондой эле технологиялык компаниялардын айынан кардарларын жоготпоо үчүн, жаңы технологиялардын пайда болушу үчүн, рынокту дайыма көзөмөлдөп, сергек болушу керек.

Интернет-банкингди өнүктүрүүгө жана ишке ашырууга негизги тоскоолдуктардын бири кадр маселеси болуп саналат. Муну профессионалдык кайра даярдоодон өткөрүү жана программалоого кызыккан жаштарды тартуу менен чечсе болот.

Кандайдыр бир маселени чечүүнүн натыйжалуулугу жана сапаты түздөн-түз аны кабыл алган адистердин квалификациясынан көз каранды. Мобилдик банкинг системасын эффективдүү колдоо үчүн бир гана программисттер эмес, экономисттер, юристтер, системалык администраторлор, маркетологдор жана веб-дизайнерлер да керек. Интернет-банкинг системасынын өзүндө колдонуучу нускамаларынын, кеңештеринин жана маалымат баракчаларынын жоктугу да терс көрүнүш. Камтылган функциялардын көбөйүшү менен кардар үчүн бул куралды колдонуу, өзгөчө жаңыдан баштагандар үчүн кыйындай турганын эске алсак болот.

Банк секторундагы көпчүлүк инновациялар тигил же бул түрдө адамдын биопараметрлерин колдонуу, автоматташтырылган тейлөө жана операцияларды жөнөкөйлөтүү үчүн ар кандай түзүлүштөрдү түзүү мүмкүнчүлүгү менен байланышкан заманбап илимий жетишкендиктердин негизинде иштелип чыккан. Бирок бул инновациялардын баары банктык кызмат көрсөтүүлөр үчүн гана ыңгайлаштырылган жана өзгөртүлгөн жана банктын өзүнүн иштеп чыгуулары эмес. Бирок көптөгөн өлкөлөрдө рынокто коммерциялык банктардын ордун ээлөө мүмкүнчүлүгү бар банктарга окшош кызматтарды сунуштаган реалдуу жана виртуалдуу уюмдар бар. Ошондуктан банктар өнүгүүгө инвестиция салуусу зарыл, башка уюмдардын тажрыйбасын колдонууга караганда, өзгөчө чет өлкөлүк кредиттик мекемелерге басым жасоо менен, продукцияны иштеп чыгууга жөндөмдүү өз адистери керек.

Мобилдик банкингди өнүктүрүүдөгү дагы бир маанилүү көйгөй калктын финансылык сабатсыздыгы болуп калууда. Демек, Кыргызстанда банктык инновациялардын өнүгүшүнө тоскоол болгон негизги себептер:

- технологиялык деңгээлдин жетишсиздиги, бул кошумча чыгымдарга алып келген учурдагы жана жаңы бизнес-чечимдерди интеграциялоодо кыйынчылыктарды жаратты;

- инновацияларды колдоо, сатуу жана алардын натыйжалуулугун баалоо жаатында, ошондой эле инновациялык ишмердүүлүккө тиешелүү башкаруу чечимдерин кабыл алуу чөйрөсүндө квалификациялуу кызматкерлердин жетишсиздиги;

- рыноктогу атаандаштыктын жогорку деңгээли, сунушталган товарлардын жана кызматтардын түрлөрүнүн бирдейлигинде, ошондой эле өнүгүүнүн төмөнкү деңгээли.

Корутунду

Кыргызстандагы банк бизнесинин заманбап өнүгүүсү рыноктун атаандаштык чөйрөсүнүн түп-тамырынан бери өзгөрүшү менен мүнөздөлөт, анын түзүмүндө бүгүнкү күндө аралыктан тейлөө продуктуларынын жигердүү кеңейиши байкалат, анын инновациялык трансформациясы рыноктун сунушун иш жүзүндө начарлатат. Мобилдик банкингди андан ары өнүктүрүү салттуу банк секторуна атаандаштык басымды гана жогорулатат, анын прогрессивдүү трансформациясын жана өнүмдөрдүн жана кызмат көрсөтүүлөрдүн учурдагы комплексинин атаандаштык диверсификациясын стимулдайт.

Атаандаштыктын күчөшү төлөм системаларынын ишенимдүүлүгүн, натыйжалуулугун жана атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатууга көмөктөшөт, рынокто мобилдик төлөм кызматтарын ыңгайлаштыруу деңгээлин тынымсыз жогорулатууну камсыз кылат. Келечекте Кыргызстанда мобилдик банкинг батыш өлкөлөрүндөгүдөй эле акча жүгүртүүдө өзүнүн татыктуу ордун ээлейт, анткени бул системаны колдонуу менен төлөмдөрдү жана эсепти башкаруу абдан ыңгайлуу, кардардын убактысын үнөмдөйт жана ага керектүү операцияларды жүргүзүүгө мүмкүндүк берет.

Адабияттар:

1. Роганова С.Ю. Исследование и анализ использования дистанционного банковского обслуживания на основе рассмотрение его преимуществ и недостатков // Экономика, предпринимательство и право. – 2017. – С. 217.

2. Садриев Р.Ф. Современный рынок электронных банковских услуг // Заметки ученого. – 2016. – 3(9). – С. 84 – 87.

3. Самойлова Е.А. Продвижение банковских продуктов и услуг в современной науке // Начало в науке. – 2017. – С. 277 – 279.

4. Национальный банк Кыргызской Республики «Годовой отчет 2021»

5. ОАО «КБ Кыргызстан». Годовой отчет, 2021-2023 гг.

6. www.nbkr.kg
 7. www.bank.kg
 8. www.stat.kg
 9. www.cbk.kg
 10. www.minfin.kg
-